

ни будущего, есть только одно великое ВСЕ [заглавные буквы автора. – Д. П.]» [3]. Иногда из окна библиотеки, где работает герой, он видит не дома, а пустоту, которая является частью огромного ВСЕГО, которое только одно и существует.

Действия, совершаемые в разные временные плоскости в разрезе человеческого времени, происходят одновременно в то же самое время в великом ВСЕМ. Таков и сюжет романа: он, как уже упоминалось выше, мозаичен, фрагментарен, наполнен воспоминаниями, фантазиями, иллюзиями и мечтами.

Литература

1. Social Change: Contemporary Lithuanian Literature: Anthology / introduction and selection: N. Klipienė. – Vilnius: International Cultural Programme Centre, 2012. – 155 p.
2. Sex, Lithuanian Style: Anthology / introduction and selection: K. Klimka. – Vilnius: International Cultural Programme Centre, 2011. – 150 p.
3. Gavelis, R. Vilnius Poker [Electronic resource] / R. Gavelis; Kindle Edition. – Mode of access: <https://www.amazon.com/Vilnius-Poker-Ricardas-Gavelis-ebook/dp/B00KO9G67S>. – Date of access: 10.05.2019.
4. Венцлова, Т. Вильнюс: Город в Европе / Т. Венцлова; пер. с лит. М. Чепайтите. – СПб.: Изд-во Ивана Лимбаха, 2012. – 264 с.
5. The Earth Remains: An Anthology of Contemporary Lithuanian Prose / trans. and ed. by L. Sruoginis. – Vilnius: Tyto alba, 2002. – 340 p.

МАЛАДАЯ ВЕНА ЯК ЛІТАРАТУРНЫ КАНСТРУКТ ГЕРМАНА БАРА

Л. А. Таран

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, філалагічны факультэт,
вул. К. Маркса, 31, 220030, Мінск, Рэспубліка Беларусь
e-mail: taraniza@gmail.com

У артыкуле разглядаецца літаратурная група «Маладая Вена», якая ў літаратуразнаўстве традыцыйна ўспрымаецца як суполка аўтараў-мадэрністаў. Роля Германа Бара, які лічыцца яе арганізатарам і ідэйным правадыром, вызначаецца як роля міфалагізатара і літаратурнага пасрэдніка.

Ключавыя словы: «Маладая Вена», мадэрнізм, натуралізм, Г. Бар, А. Шніцлер, Г. Гофмансталь, літаратурнае аб'яднанне.

YOUNG VIENNA AS A LITERARY CONSTRUCT OF HERMANN BAHR

L. A. Taran

Belarusian State University, Faculty of Philology,
K. Marx st. 31, 220030, Minsk, Republic of Belarus
e-mail: taraniza@gmail.com

The article considers the literary group «Young Vienna», which is traditionally understood as a community of modernist writers. The role of Hermann Bahr, who is usually recognized as the organizer and thought leader of the group, is defined as that of mythologizer and literary mediator.

Key words: «Young Vienna», modernism, naturalism, H. Bahr, A. Schnitzler, H. Hofmannsthal, literary group.

Група «Маладая Вена» (Das junge Wien), якая існавала на мяжы XIX–XX стст. у сталіцы Дунайскай манархіі, у літаратуразнаўстве традыцыйна разглядаецца як супольнасць пісьменнікаў-модэрністаў. Іх звычайна называюць групай, школай альбо рухам, сустракаецца таксама азначэнне «авангардысцкае паэтычнае аб'яднанне» [1, с. 111]. Правадыром, арганізатарам і ідэолагам групы лічыцца Герман Бар (Hermann Bahr, 1863–1934), а сярод удзельнікаў называюць такіх аўтараў, як Артур Шніцлер (Arthur Schnitzler, 1862–1931), Гуга фон Гофмансталь (Hugo von Hofmannsthal, 1874–1928), Леапольд фон Андрэян (Leopold Freiherr von Andrian, 1875–1951), Рыхард фон Бера-Гофман (Richard von Beer-Hofmann, 1866–1945), Пётэр Альтэнберг (Peter Altenberg [Richard Engländer], 1859–1919).

Гэтыя факты (часам з пэўнымі агаворкамі) прынятыя за аксіёму, і далейшыя даследаванні канцэнтруюцца на асаблівасцях паэтыкі асобных аўтараў, сярод якіх найбольшую ўвагу атрымліваюць А. Шніцлер і Г. фон Гофмансталь. Але аб'яднанне, якое не выдавала маніфестаў, у якога не было супольнай праграмы, спісу ўдзельнікаў ці якіх-кольвек арганізацыйных форм, выклікае пэўныя сумневы. Да таго ж, амаль усе першакрыніцы, у якіх аналізуецца дзейнасць «Маладой Вены», створаныя адным чалавекам – Г. Барам. У гэтым артыкуле мы паспрабуем ацаніць яго ролю ў супольцы, а таксама зрабіць агляд супярэчлівых абставін, пры якіх яна існавала.

Варта адзначыць, што «Маладая Вена» – гэта саманазва, і яе гісторыя даволі складаная. Першы раз гэты выраз быў выкарыстаны ў артыкуле Г. Бара «Über eine Kunstaussstellung in Wien» (1888), дзе

маладымі венцамі названыя сталічныя скульптары новага накірунку [гл. 8, S. 49]. Крыху пазней, у 1891 годзе, у дзённіку А. Шніцлера з'яўляецца запіс «Das junge Österreich. Im Griensteidl» («Маладая Аўстрыя. У "Грынштадлі"» – тут і далей пераклад наш. – Л. Т.) [7, S. 48]. Яшчэ праз два гады выходзіць артыкул Г. Бара «Das junge Österreich» (1893), дзе даецца абрыс паэтыкі групы, а таксама прыкладны пералік яе ўдзельнікаў: К. Б. Тарэсані, А. Шніцлер, Г. Гофмансталь, сам Г. Бар, а таксама Ф. Дээрман, Х. Корф, Р. Шпехт, П. Фішэр – апошнія чацвёрэ, аднак, падвяргаюцца крытыцы [2, S. 295]. Варта адзначыць, што гэты спіс не супадае з тым, які ў літаратуразнаўстве звычайна замацаваны за групай «Маладая Вена», а многія імёны ў ім невядомыя нават філолагам-германістам.

Таксама падаецца цікавым, што група першапачаткова брала сваю назву ад цэлай краіны, а не толькі яе сталіцы. Згодна з меркаваннем амерыканскага даследчыка Е. Рыкмана, тэрмін «Маладая Аўстрыя» ўтварыўся аналагічна тэрміну «Маладая» ці «Наймаладзейшая Германія» («Junges Deutschland», «Das jüngste Deutschland»), які нямецкія натуралісты абралі, каб падкрэсліць сваю сувязь з «Маладой Германіяй» 1830–1840-х гг. Назва «Маладая Вена», у сваю чаргу, утварылася па ўзоры «Маладой Аўстрыі». Гэты ж самы даследчык сцвярджае, што змена назвы не мае вялікага значэння [8, S. 49]. Можна выказаць гіпотэзу, што звужэнне геаграфічнай прывязкі групы звязанае папросту з тым, што большасць пісьменнікаў жыла менавіта ў Вене і што гэты горад часта становіўся месцам, дзе разгортваюцца падзеі іх твораў. Да таго ж, нямецкамоўнае сэрца імперыі вельмі істотна адрознівалася ад іншых яе частак, дзе гаварылі і пісалі на іншых мовах, таму такое абмежаванне выглядае лагічным.

Такім чынам, можна сцвярджаць, што існавала пэўная літаратурная арганізацыя «Маладая Аўстрыя», якая пазней стала называцца «Маладая Вена», і прынамсі некаторыя ўдзельнікі арганізацыі ўспрымалі яе як такую. Але з якімі мэтамі паўстала гэта аб'яднанне? Ці была ў яго пэўная праграма, сумесны друкаваны орган, ці ствараліся ў ім мастацкія маніфесты?

Калі казаць пра маніфесты і праграмы «Маладой Вены», нельга абмінуць імя Германа Бара, які лічыцца яе арганізатарам і тэарэтыкам. Сапраўды, у гісторыі літаратуры ён застаўся ў першую чаргу як выдатны літаратурны крытык свайго часу. Так, яго работу «Überwindung des Naturalismus» (1891) можна назваць паваротным тэкстам у тагачаснай літаратуры, бо тут выразна артыкулюецца

мастацкая пазіцыя, якая парывае з даміноўным у нямецкамоўнай літаратуры напрамкам, тым самым сцвярджаючы самастойнасць аўстрыйскай літаратуры: «Es war ein Wehklagen des Künstlers im Naturalismus, weil er dienen musste; aber jetzt nimmt er die Tafeln aus dem Wirklichen und schreibt darauf seine Gesetze» («У натурылізме чуўся плач мастака, бо ён быў вымушаны служыць; але цяпер ён бярэ скрыжалі з рэальнага і піша на іх свае заповеды») [3, S. 205].

Калі гаворка ідзе пра «Маладую Вену», з работ крытыка вынікае адно: у аб'яднання няма ніякай праграмы. «Sie haben keine Formel. Sie haben kein Programm. Sie haben keine Ästhetik. Sie wiederholen nur immer, dass sie modern sein wollen» («У іх няма формулы. У іх няма праграмы. У іх няма эстэтыкі. Яны толькі паўтараюць, што хочуць быць сучаснымі / належаць да мадэрнізму») [2, S. 292]; «Jeder, der dichtet, soll dabei sein – das ist das einzige Programm» («Кожны, хто піша, мусіць быць з намі – гэта адзіная праграма») [5, S. 668]. Усё, што можна вылучыць з такой «праграмы» – мадэрнізм, а таксама тое, што ў аб'яднанне нібыта запрашаюцца ўсе, хто піша. Абодва гэтыя пункты мала што могуць патлумачыць пра мастацкія прынцыпы і погляды.

Яшчэ адна праблема хаваецца ў тым, што з младавенцаў толькі адзін Г. Бар так падрабязна і часта аналізаваў літаратурны працэс. Літаратурна-тэарэтычныя заўвагі Г. фон Гофмансталя вызначаюцца сцісласцю ды большай абстрактнасцю: ён, напрыклад, разважае пра псіхалогію кахання («Zur Psychologie der modernen Liebe»), або рэцэнзуе творчасць замежных сучаснікаў («Algernon Charles Swinburne», «Gabriele d'Annunzio» і інш.). Такім чынам, асноўным (і адзіным) тэарэтыкам «Маладой Вены» з'яўляецца Г. Бар. Верагодна, гэта стала галоўнай прычынай таго, што менавіта ён лічыцца лідэрам аб'яднання.

З выказванняў іншых удзельнікаў аб'яднання, аднак, вынікае, што яны не прытрымліваюцца такога меркавання. Па-першае, пра гэта сведчаць не самыя ўхвальныя водгукі на творчасць Г. Бара – яго драмы і раманы ніколі не атрымлівалі прызнання нават у коле младавенцаў. Адзін з водгукі А. Шніцлера гучыць так: «Nm. las bei mir Bahr den Bonaparte, ein Zaktiges dram. Stück vor, mit vielen feinen Zügen, mancherlei Trivialitäten und Geschmacklosigkeiten» («Удзень Бар чытаў у мяне “Банапарта”, трохактавую драму, з мноствам тонкіх рысаў, пэўнымі трывіяльнасцямі і безгустоўнасцю») [7, 13. 12. 1891]. Па-другое, існуе дакументальнае пацвярджэнне, што пісьменнікі, якія пазней склалі «Маладую Вену», збіраліся разам і раней, да таго,

як да іх далучыўся Г. Бар. Гэта ліст, які напісаў яму Г. фон Гофман-сталь, запрашаючы наведаць пісьменніцкую сустрэчу ў кватэры А. Шніцлера. Літаратуразнаўца Элсбет Дангел Пелаквін прытрымліваецца меркавання, што гэты ліст абвяргае міф пра тое, што Г. Бар заснаваў групу [6, S. 47].

Акрамя таго, некаторыя дзённікавыя запісы А. Шніцлера адлюстроўваюць яго вельмі скептычнае стаўленне не толькі да творчасці Г. Бара, але і да яго асобы, а таксама да ўсёй групы: «Bahr ist einfach ein Esel; man kann nichts Dümmeres über das Stück sagen, als er mir vorgestern» («Бар проста асёл; нельга сказаць нічога больш недарэчнага пра п'есу, чым ён сказаў мне заўчора») [7, 25. 6. 1897]. Пра яго атачэнне Шніцлер піша так: «Papierenen jungen Menschen, die sich um Bahr sammeln, seinen Stil äffen und für die die Welt im Jahr 1889 (frühestens!) angefangen hat» («Папяровыя маладыя людзі, якія збіраюцца вакол Бара, капіруюць яго стыль нібы малпы, і для якіх свет пачаўся толькі ў 1889») [7, 25. 5. 1896]. У адным са сваіх лістоў А. Шніцлер так апісвае стан сучаснага мастацтва: «Nun, die literarische Bewegung äußert sich darin,... dass es keine Verleger, keine neuen Stücke, dagegen sehr viele Kaffehäuser gibt» («Цяпер літаратурны рух выражаецца ў тым,... што няма выдаўцоў, няма новых п'ес, затое ёсць вельмі шмат кавярняў») [8, S. 79] – і гэты пункт сапраўды складана аспрэчыць: кавярні (у першую чаргу, «Griensteidl») былі месцам, дзе амаль штодня збіраліся венцы, якія мелі дачыненне да мастацтва. Але гэта толькі месца сустрэчы, бо праз чатыры гады пасля гэтага ліста ў размове з літаратуразнаўцам Георгам Брандэсам (Georg Brandes, 1842–1927) А. Шніцлер на пытанне «Bildeten Sie eine Gruppe in Wien» адказвае «Nein» («Ці ёсць у вас група ў Вене»... «Не») [7, 21. 8. 1896].

Вядома таксама, што, акрамя А. Шніцлера, незадаволеным дзейнасцю Г. Бара бываў і Г. Гофмансталь. Так, вышэйзгаданая Элсбет Дангел Пелаквін прыгадвае легенду, у якой Г. Бар апісаў сваю першую сустрэчу з «маладым геніяльным паэтам» («Jünglingsdichtergenie») – яна змешчана ў артыкуле «Loris» (1892), які стаў першай публікацыяй пра Г. Гофмансталя наогул. Даследчыца адзначае, што гэтая легенда, якая замацавалася за ўжо сталым пісьменнікам, вельмі раздражняла яго [6, S. 47].

Улічваючы ўсё вышэйсказанае, можна зрабіць выснову, што Г. Бар наўрад ці быў арганізатарам або лідарам «Маладой Вены». Пры гэтым нельга недаацэньваць яго ролю літаратурнага пасрэдніка. Г. Бар меў шырокія сувязі ў Аўстрыі і Германіі, што дазваля-

ла яму судзейнічаць публікацыі твораў сваіх паплечнікаў. Дапамога Г. Бара мела такое значэнне таму, што пісьменнікі-младавенцы, якія яшчэ не паспелі здабыць вядомасць, лічыліся дылетантамі. Часопісы, дзе іх публікавалі, мелі забаўляльны характар («An der schönen blauen Donau») або замалыя наклады («Moderne Dichtung/Moderne Rundschau»), прычым апошні праз невялікую папулярнасць хутка быў перададзены берлінскай рэдакцыі на чале з В. Бёльшэ (Wilhelm Bölsche, 1861–1939), які адмаўляўся друкаваць не-натуралістаў. Г. Бар жа дапамагаў наладжваць публікацыі аўтараў «Маладой Вены», бо быў рэдактарам аддзелу фельетонаў у венскай «Deutsche Zeitung», а пазней разам з Х. Канэрам (Heinrich Kanner, 1864–1930) ды І. Зінгерам (Isidor Singer, 1857–1927) заснаваў уласны часопіс – «Die Zeit», у якім, аднак, працаваў нядоўга: прыкладна 5 гадоў. Да таго ж Г. Бар арганізоўваў выданне кніг А. Шніцлера ды Л. Андрыяна, бо меў сувязі і з выдавецтвам «Fischer».

Такім чынам, роля Г. Бара як лідара і арганізатара «Маладой Вены» выяўляецца вельмі спрэчнай. Падаецца верагодным, што пісьменнікі групы толькі карысталіся яго сувязямі, каб публікаваць свае творы. Але якая карысць тут была для Г. Бара? Па-першае, пэўную ролю магло адыгрываць імкненне да рэпутацыі першаадкрывальніка новых талентаў, мэтра, які здольны заўважаць і нават прадказваць новыя літаратурныя тэндэнцыі – як прыклад таму можна зноў згадаць сітуацыю «адкрыцця» Гофмансталя.

Па-другое, Г. Бар, верагодна, імкнуўся стварыць і ўзначаліць арганізацыю, падобную да «Маладой Бельгіі» (La Jeune Belgique) ці да больш ранніх «Маладой Германіі» (Junges Deutschland) ды «Маладой Францыі» (Jeunes-France). Пра французскую ды нямецкую арганізацыі, якія дзейнічалі яшчэ ў 1830-я, яму дакладна было вядома. Мостам паміж «Маладой Бельгіяй», якая была актыўнай з 1881 па 1897 год, для Г. Бара мог стаць М. Метэрлінк (Maurice Maeterlinck, 1862–1949). Гэты аўтар вельмі высока цаніўся сярод маладых венскіх літаратараў, яго п'есы рэгулярна ставіліся. Е. Рыкман нават сцвярджае, што пастаноўка яго драмы «Сляпыя» (Les Aveugles) у 1982 годзе стала «вырашальнай кропкай у генезісе "Маладой Вены"» («der Scheidepunkt in der Genesis des Jungen Wien») [8, S. 65].

Пра тое, што ўзорам для венскай групы былі іншыя еўрапейскія аб'яднанні, можа сведчыць яе першапачатковая назва – «Маладая Аўстрыя», а таксама тое, што Г. Бар выказваўся не толькі пра эстэтычныя, але і пра этна-палітычныя пазіцыі групы. Так, у арты-

куле «Österreichisch» (1897) ён піша: «Es gefällt uns nicht, dass es von einer „deutsch-österreichischen“ Literatur spricht <...> wir haben auch andere [Dichter], die, wenn auch mit deutschen Worten redend, sich doch keineswegs als Deutsche fühlen, indem sie andere Nerven, andere Sinne und einen ganz anderen Geist haben als die Deutschen – diese bilden unsere österreichische Literatur» («Нам не падабаецца, што гаворка ідзе пра “нямецка-аўстрыйскую” літаратуру <...> у нас ёсць і іншыя [пісьменнікі], якія, хоць і гавораць нямецкімі словамі, ні ў якім разе не пачуваюцца немцамі, бо ў іх іншыя нервы, іншыя пачуцці і зусім іншы дух, якія і ўтвараюць нашу аўстрыйскую літаратуру») [4, S. 315–316]. Сапраўды, дыскусія пра наяўнасць і самастойнасць аўстрыйскай літаратуры хоць і страціла вастрынню, але засталася актуальнай па сённяшні дзень. У канцы XIX ст., калі Вена была культурнай правінцыяй Еўропы і яе літаратура знаходзілася ў цені больш магутнага суседа, артыкуляцыя «аўстрыйскасці» была вельмі важнай задачай новага пакалення пісьменнікаў. Магчыма, Г. Бар імкнуўся да стварэння групы, якая была б актыўнай не толькі ў эстэтычным рэчышчы, але яшчэ і, так бы мовіць, у нацыятворчым.

Такім чынам, «Маладая Вена» – літаратурнае аб’яднанне, у якім вельмі складана акрэсліць спіс удзельнікаў, да таго ж, некаторыя з іх, як А. Шніцлер, відаць, не лічылі сябе такімі. Гэта аб’яднанне не мела агульнай мастацкай праграмы, а таксама сталага друкаванага органа. Можна сказаць, што аб’ядноўвалі ўдзельнікаў толькі часова-прасторавыя каардынаты: мяжа стагоддзяў, Вена, кавярня «Griensteidl», а таксама асоба Г. Бара. На жаль, з такой часовай і прасторавай адлегласці складана адназначна акрэсліць яго ролю ў групе, а таксама даць дакладны адказ на пытанне, чым менавіта была «Маладая Вена» – літаратурнай групай з пэўнымі эстэтычнымі прынцыпамі, «младарухам» ці проста колам творчых асоб, якія час ад часу сустракаліся ў кавярні. Але можна сцвярджаць, што «Маладую Вену» варта разглядаць па-за межамі тых уяўленняў, якія замацаваліся ў літаратуразнаўстве.

Літаратура

1. Гуревич, Р. В. Гуго фон Гофмансталь / Р. В. Гуревич // История австрийской литературы XX века: в 2 т. / под. ред. В. Д. Седельника [и др.]. – М.: ИМЛИ РАН, 2009. – Т. 1. – С. 110–149.
2. Bahr, H. Das junge Österreich / H. Bahr // Die Wiener Moderne. Literatur, Kunst und Musik zwischen 1890–1910 / Hrsg. G. Wunberg. – Stuttgart: Reclam, 1981. – S. 287–310.

3. Bahr, H. Die Überwindung des Naturalismus / H. Bahr // Die Wiener Moderne. Literatur, Kunst und Musik zwischen 1890–1910 / Hrsg. G. Wunberg. – Stuttgart: Reclam, 1981. – S. 199–205.
4. Bahr, H. Österreichisch / H. Bahr // Die Wiener Moderne. Literatur, Kunst und Musik zwischen 1890–1910 / Hrsg. G. Wunberg. – Stuttgart: Reclam, 1981. – S. 315–318.
5. Bahr, H. Zehn Jahre / H. Bahr // Die Wiener Moderne. Literatur, Kunst und Musik zwischen 1890–1910 / Hrsg. G. Wunberg. – Stuttgart: Reclam, 1981. – S. 666–672.
6. Dangel-Pelloquin, E. Das Junge Wien / E. Dangel-Pelloquin // Hofmannsthal-Handbuch. Leben – Werk – Wirkung / J. Werlitz. – Stuttgart; Weimar: J. B. Metzler Verlag, 2016. – S. 47–49.
7. Hermann Bahr, Arthur Schnitzler. Briefwechsel, Aufzeichnungen, Dokumente 1891–1931 [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://bahrschnitzler.acdh.oeaw.ac.at/index.html>. – Дата доступу: 17.03.2019.
8. Rieckmann, J. Aufbruch in die Moderne. Die Anfänge des Jungen Wien / J. Rieckmann. – Frankfurt am Mein: Athenaeum, 1985. – 232 S.

**ПЕРЕВОДЧЕСКАЯ РЕЦЕПЦИЯ РАССКАЗОВ ЮДИТ ГЕРМАН
«СОНЯ» И «МУЗЫКА ХАНТЕРА ТОМПСОНА»
(ОСОБЕННОСТИ ГЕНДЕРНОГО ПОДХОДА)**

Д. К. Давыденко

Белорусский государственный университет,
филологический факультет,

ул. К. Маркса, 31, 220030, Минск, Республика Беларусь
e-mail: ruseckaja.darja@rambler.ru

В статье ставится задача рассмотреть влияние гендерного аспекта на перевод художественных текстов на примере русскоязычных рецепций рассказов Юдит Герман. Анализ доказывает, что гендер может оказывать непосредственное влияние на перевод. Многие отклонения от оригинала имеют социокультурные причины, связанные с гендерной стереотипизацией общества. Совпадение пола переводчика и автора оказывает положительное влияние на перевод, и наоборот – несовпадение гендера переводчика и автора часто ведет к фактическим ошибкам.

Ключевые слова: гендер, стереотипизация, художественный перевод, рецепция, сравнительный анализ.